

REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE PRIVIND „SPĂLAREA BANILOR”

*Prep. univ. drd. Șoș Ana Alina
Universitatea „Danubius” din Galați*

Abstract

The total of the sums involved in money laundering is huge and stands in the way of the economic development of many countries.

The globalizing era has produced an explosion in the volume of illegitimate commercial and financial transactions.

Money laundering is the final stage of transferring crime in high profitable and effective production with illegal and harmful for a country concentration of economic and after political power in hand of the group being beyond of society control.

“Dirty money” is money that is illegally earned, illegally transferred or illegally utilized. If it breaks laws in its origin, movement or use, then it qualifies for the label.

As many international experts think, the latest success of the European countries at the sphere of combating laundering, having got from criminal structures huge capital and precede the great amount of breaking law, which are just in process, are directly linked with the using the complex of measures, stipulated by the Convention and other international agreements.

On the European level the coordination of efforts in the “dirty” money laundering was represented in the “Convention on money laundering, discovering, arrest and confiscation of discovered means received in a criminal way” adopted by the Council of Europe (Strasbourg, 08.01.90; further – the Convention), and also in the directive approved by the Council of the EU as of February 14, 1991, No.91/308/CEE as for preventing use of finance system for money laundering. The directive of the EU assigned spread of the provisions concerning combating laundering not only on profits from drugs business and also on terrorism and other kinds of organized crime.

Mondializarea crimei organizate în domeniul afacerilor este rezultatul racordării economiilor naționale la circuitele economice integrate, expresia sintetică a globalizării activităților economice. În acest context apare nevoia de a “reciclării” veniturilor clandestine provenite din surse frauduloase, prin disimularea originii acestor fonduri și integrarea lor ulterioară în economia oficială. Acest mecanism poartă denumirea de *spălare a banilor*.¹

Spălarea banilor, activitate strâns legată de crima organizată, a devenit în ultimele decenii o temă majoră a represiunii etatizate. Prin prisma considerațiilor generale asupra noțiunii „spălarea banilor”, contextul sau obiectivul observat în ansamblu este acela de legalizare a venitului ilegal.

Un obiectiv curent al spălării banilor este cel de a amesteca fondurile ilegale cu cele provenite din activități de afacere legale în așa fel, încât venitul să pară a fi rezultatul acestor activități legitime.

Spălarea banilor este un concept înțeles diferit, în dependență de limbajul de abordare, în limbajul curent deseori fiind utilizată și noțiunea de „bani murdari”. Pentru înțelegerea univocă a conceptului de legalizare a veniturilor ilegale, este necesară interpretarea prescripțiilor dreptului penal internațional și ale dreptului penal național.

Doar studiul global al procesului de legalizare va permite perceperea adecvată a termenului juridic „spălarea banilor”.

Lucrările Conferinței Consiliului Europei privind spălarea banilor în statele de tranziție, desfășurată la Strassbourg, în perioada 29 noiembrie – 1 decembrie 1994, au prezentat concluzii din care a rezultat că practica spălării banilor există de mai multe secole.²

Se consideră că fapta „spălarea banilor” a apărut în anii ’20 ai secolului al XX-lea, cel care a inventat-o fiind gangsterul american Al Capone. Clanurile mafioate au inventat atunci o metodă ingenioasă de legalizare a mijloacelor provenite pe căi ilegale. Au făcut-o prin intermediul curățătorilor chimice. Țara fusese împânzită de spălătorii. Prin intermediul acestor rețele de spălătorii,

¹ Dragoș Pătroi, *Evaziunea fiscală – între latura permisivă, aspectul contravențional și caracterul infracțional*, Ed. Economică, București, 2007, p. 219

² Florin Sandu, *Contrabanda și albirea banilor*, Editura Trei, București, 1999, p. 191

mafia „spăla” venitul criminal, folosind o schemă deloc complicată: profitul zilnic de la activitatea acestor întreprinderi legale se amestecă cu „banii murdari”³, ultimii fiind declarați venituri legale.

Această istorie a condus la reținerea termenului de „spălare” care, deși utilizat la figurat, exprimă totuși clar esența întregului proces ilegal. La începutul procesului se plasează „banii murdari” care, depășind mai multe etape de „prelucrare tehnică”, în cele din urmă devin „curați”, adică pe deplin legali. În schimb, anume Maier Lanski a fost cel care a creat diverse metode de spălare.

Acesta se conducea de principiul după care toate veniturile ce nu sunt cunoscute de către serviciul fiscal nu se supun impozitării. A fost primul care a evaluat prioritățile conturilor în băncile elvețiene, ale zonelor off-shore și ale jocurilor de noroc⁴.

Descriind pericolul spălării banilor, unii metaforizau cum că aceasta ar fi inima crimei organizate, adică ceea ce o face să existe⁵.

Pentru prima dată însuși termenul „spălarea banilor” apare în publicațiile din anul 1973 în legătură cu numele președintelui american Richard Nixon. De altfel, se consideră că la adoptarea „legii antialcool” în SUA, fapt ce a favorizat spălarea banilor, nu s-a ținut cont de tradițiile statului, cum ar fi libertatea de a purta arme, hotarele deschise între statele ce formează federația, autonomia legislativă a unor state de cea federală, absența tradițiilor culturale etc..

Dar însuși germenul fenomenului spălarea banilor sau al legalizării veniturilor ilegale este întâlnit încă în antichitate⁶. În secolul VI î.e.n., țarul Amasis obliga fiecare egiptean să declare conducătorului provinciei veniturile sale anuale.

Cei care se eschivau de la aceste prescripții sau nu puteau să justifice în mod legal sursa veniturilor lor erau amenințați cu moartea. Reformatorul Solon a stabilit în Atena aceeași ordine. Însă, era destul de dificil să-ți faci viața frumoasă în baza veniturilor ilegale, respectiv și posibilitatea de a obține asemenea venituri slăbise considerabil.

Deoarece lipseau o serie de reglementări în ce privește activitatea bancară, piața titlurilor de valoare etc., inițial, spălarea banilor apare datorită acestui fapt. Evident, este mai ușor să obții, mai întâi, un venit pe căi ilegale și apoi să-l legalizezi, decât să-l obții inițial în mod legal, în urma cărui fapt o bună parte a sumelor nu sunt vărsate în bugetul de stat.

Devenită un fenomen social periculos, spălarea banilor nu putea să nu fie oglindită și în normele juridice penale. În acest sens, legea penală vine să acorde un sprijin prin faptul includerii infracțiunii spălarea banilor în șirul celor susceptibile de pedeapsă.

Tehnicile cele mai uzuale de spălare a banilor privesc: însușirea frauduloasă a rambursărilor ilegale de TVA⁷; deturnarea creditelor bancare de la destinația inițială pentru care au fost acordate; stimularea unor privatizări de succes, cu investitori strategici; spălarea veniturilor clandestine obținute în urma activităților infracționale privind producția, importul sau comercializarea produselor accizate; spălarea veniturilor clandestine rezultate în urma unor activități infracționale cu un caracter ilicit prin natural or; spălarea banilor ce reprezintă obiectul activităților infracționale de corupție

Cooperarea internațională în vederea prevenirii și combaterii spălării banilor

Cooperarea internațională este singura soluție eficientă în domeniul combaterii fenomenului de spălare a banilor, deoarece sfera de cuprindere a activităților internaționale de spălare a banilor este alimentată de diferențele dintre sistemele de control și reglementări dintre state.

Amplarea pe care a cunoscut-o economia subterană, al cărei unic scop este acela al maximizării veniturilor ce nu pot fi controlate de stat, indiferent de mijloacele și metodele folosite pentru aceasta, au determinat marile puteri financiare, care au înțeles că și în economiile lor pot circula, scăpate de sub control, imense fonduri rezultate din industria crimei organizate, să analizeze acest fenomen, elaborând un sistem unitar de norme pentru prevenirea folosirii sistemelor financiare în scopul spălării banilor.

³ Jerez Olivier, *Le blanchiment de l'argent.*, Paris: Banque Editeur, 1998, p. 20

⁴ Idem, p. 21

⁵ Rancé Pierre, de Baynast Olivier, *L'Europe judiciaire. Enjeux et perspectives*, Paris: DALLOZ, 2001, p. 89

⁶ Manouk Vonny, *Genèse du processus de blanchiment d'argents. Contexte et pratiques de l'économie médiévale pré-capitaliste*, Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique, 2004, n0 3 (juillet-septembre), p. 324

⁷ În această situație, inducerea în eroare a organelor fiscale, cu rezultat în rambursarea ilegală a TVA –ului, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de înșelăciune prevăzute de art. 215 din Codul penal, aceasta fiind infracțiunea predicat a spălării banilor prevăzută de art 23 din Legea nr. 656/ 2002.

Spălarea internațională a banilor se bazează pe exploatarea, prin operatori financiari subtili, a diferențelor dintre reglementările financiare și bancare ale țărilor de pe întreg globul, astfel încât, soluția anihilării spălării banilor trebuie găsită într-un mecanism care reduce sau elimină aceste diferențe dintre țări⁸.

Spălarea banilor este incriminată în legislațiile tuturor statelor democratice.

Punctul de referință în procesul de reglementare pe plan internațional a cadrului juridic menit să prevină și să combată fenomenul spălării banilor, îl constituie *Convenția Națiunilor Unite adoptată în data de 20.12.1988, la Viena*, care a definit pentru prima dată „spălarea banilor”, dar care a prevăzut ca infracțiune generatoare de bani murdari numai traficul de droguri.

Definirea infracțiunii de spălare a banilor se circumscrie în acest document numai la sumele ilicite provenind din traficul de stupefiante, având în vedere obiectul Convenției, cât și dimensiunea fondurilor ce se vehiculează în domeniul traficului de stupefiante.⁹

Un an mai târziu, șefii de guvern ai „Grupului celor 7” (G7)¹⁰ și Președintele Comisiei Comunității Europene, în cadrul Reuniunii de la Paris, au înființat Grupul de Acțiune Financiară Internațională (G.A.F.I.), ca o entitate multidisciplinară a cărei sarcină constă în elaborarea de recomandări vizând măsurile de combatere a traficului de droguri și a altor infracțiuni, pentru îngreunarea procedeele de reciclare a banilor murdari și o mai bună cooperare internațională. În compunerea GAFI intră experți în domeniul juridic și financiar precum și funcționari cu experiență în aplicarea legilor.

În GAFI sunt reprezentate țările care fac parte din G7, celelalte țări din cadrul Uniunii Europene, Suedia, Luxemburg, Elveția și Australia.

GAFI este un organism interguvernamental al cărui scop constă în promovarea și dezvoltarea politicilor de combatere a spălării banilor.

În anul 1990, la Strasbourg a fost adoptată *Convenția privind spălarea, cercetarea, sechestrarea și confiscarea sumelor obținute din crime*, cunoscută drept *Convenția de la Strasbourg*. Scopul principal al convenției este acela de a facilita cooperarea internațională în ceea ce privește sprijinul reciproc pentru realizarea de investigații, anchete, cercetări, sechestrări și confiscarea profiturilor provenind din toate genurile de infracțiuni.

„Confiscarea” este definită drept o măsură ordonată de către autoritățile abilitate, ca urmare a unui proces privitor la una sau mai multe infracțiuni care au drept consecință privarea definitivă de proprietate. Proprietatea cuprinde orice fel de bunuri. Fiecare parte trebuie să dovedească spălarea banilor, atunci când este comisă intenționat, ca infracțiune incriminată de legea națională a țării unde a fost comisă. Încriminarea spălării banilor ca urmare a neglijenței este opțională.

Părțile la această convenție au următoarele obligații:

- de a adopta măsurile care dau posibilitatea folosirii tehnicilor speciale de investigație;
- de a coopera între ele pentru buna desfășurare a investigațiilor și procedurilor ce vizează confiscarea;
- de a respecta solicitările celorlalte părți cu privire la confiscarea unor proprietăți ce reprezintă mijloace sau rezultate financiare ilegale. Statul solicitat trebuie să execute un ordin extern de confiscare sau să stabilească propriile proceduri interne care să conducă la măsura solicitată. Secretul bancar nu poate fi invocat drept motiv de refuz a cooperării.

Potrivit acestei convenții, noțiunea de produs desemnează orice avantaj economic obținut în urma săvârșirii infracțiunilor penale. Acest avantaj poate consta și dintr-un bun, noțiune care desemnează bunurile de orice natură, corporale sau incorporale, mobile sau imobile, precum și actele juridice sau documentele care atestă un titlu sau un drept asupra unui bun.

Directiva Comunității Europene privind prevenirea folosirii sistemului financiar pentru spălarea fondurilor suspecte, adoptată la Luxemburg în 1991, obligă statele părți să încrimineze spălarea banilor ca infracțiune și să o sancționeze corespunzător. Spre deosebire de Convenția de la Viena, Directiva nu se limitează numai la infracțiunile legate de traficul de droguri.

Potrivit acesteia, instituțiile financiare trebuie să ceară identitatea clienților în special când se deschid conturi sau se depun bani. Transferurile trebuie verificate și raportate autorităților abilitate iar

⁸ Ștefan Popa, Adrian Cucu, *Economia subterană și spălarea banilor*, Ed. Expert, București, 2000, p. 79

⁹ Idem, p. 80

¹⁰ Grupul de acțiune financiară în domeniul spălării banilor. Grupul celor șapte țări puternic industrializate: Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Japonia, Germania, Franța, Italia și Canada

băncile vor trebui să le pună la dispoziție documentele necesare. Secretul bancar nu poate constitui o motivație pentru refuz.

Directiva menționată reprezintă izvorul legilor de combatere a spălării banilor care au fost adoptate de aproape toate statele membre ale Uniunii Europene.

În anul 1995, la Bruxelles, are loc prima întâlnire a Grupului EGMONT, întâlnire la care au participat reprezentanți din 24 de state și 8 organizații internaționale pentru a discuta despre organizațiile specializate în material prevenirii spălării banilor, cunoscute sub denumirea de unități de informații financiare (FIU s).

Scopul acestui organism constă în cooperarea internațională între agențiile naționale specializate în lupta internațională împotriva spălării banilor, între statele membre, putându-se efectua schimburi de informații financiare legate de spălarea banilor, în baza unor memorandumuri de înțelegere¹¹.

În anul 2000 a fost adoptată la Palermo Convenția Națiunilor Unite privind Crima Organizată Transnațională care creează cadrul juridic internațional pentru investigarea tuturor infracțiunilor penale grave.

Totodată, se instituie un regim reglementat pentru bănci, instituții financiare non-bancare și alte organisme susceptibile de spălare a banilor.

Regimul juridic în domeniul spălării banilor include reguli de identificare a clientului, obligația de păstrare a evidențelor și obligația de raportare a tranzacțiilor suspecte.

Acțiunea Consiliului Europei împotriva corupției, a crimei organizate și a spălării banilor adoptă o perspectivă multidisciplinară axată pe trei elemente interdependente : elaborarea normelor europene (Convenția penală privind corupția și Protocolul său, Convenția civilă privind corupția și Convenția referitoare la spălarea, depistarea, reținerea și confiscarea produselor infracțiunilor, precum și o serie de recomandări și de rezoluții), evaluarea respectării acestor norme europene (GRECO pentru corupție, MONEYVAL pentru spălarea banilor) și ameliorarea capacităților de acțiune a statelor împotriva acestor fenomene criminale prin intermediul programelor de cooperare tehnică.

Alte reglementări internaționale adoptate în domeniul combaterii spălării banilor mai putem aminti:

- Declarația politică și Planul Global de Acțiune, adoptată la Conferința Mondială Ministerială privind crima organizată transnațională – Napoli, 21-23 noiembrie 1994;

- Comunicatul ministerial de la Summit-ul Conferinței Americane, privind spălarea profiturilor și mijloacele folosite de criminali Buenos-Aires - 1995;

- Declarația politică și planul de acțiune contra spălării banilor, adoptat la a 20-a sesiune specială a Adunării Generale a Națiunilor Unite, dedicate contracarării problemei mondiale a drogurilor – New York, 10 iunie 1998.

Existența unui cadru de cooperare internațională nu presupune în mod automat și o aplicabilitate în proporție de 100% a acestor acorduri, înțelegeri și convenții de către statele semnatare.

Uneori, obligația de a acționa ca urmare a solicitării din partea altui stat poate să nu fie suficient de puternică dacă autoritățile nu au capacitatea necesară de a face față problematicei infracționale interne.

În majoritatea cazurilor, țările mici ori cu potențial redus de forțe și mijloace se vor afla în situația de a nu fi în măsură să țină pasul cu reglementările și măsurile întreprinse pe plan internațional.

Important este ca legislațiile penale naționale să fie armonizate în raport de instrumentele internaționale cadru și, treptat integrate acestora.

România, ca subiect de drept internațional a semnat convențiile privind prevenirea și combaterea spălării banilor, precum Convenția asupra corupției și spălării de bani, elaborată de Consiliul Europei în 1996 sau Proiectul modelului de lege asupra corupției și spălării banilor, elaborat de O.N.U.

¹¹ Grupul Egmont este o organizație internațională a Unităților de Informații Financiare, creată în anul 1995, care asigură cadrul de eficientizare a cooperării privind schimbul de informații, instruire, schimb de experiență și de know-how în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și a finanțării actelor de terorism. În prezent, Grupul Egmont are 101 membri. În conformitate cu Cele mai bune practici, Unitățile de Informații Financiare furnizează informații financiare, pe principiul reciprocității, în baza unui Memorandum de Înțelegere (MOU) standard, ce este negociat și încheiat între membrii Egmont.

Pentru combaterea acestor fenomene negative, Parlamentul României a adoptat Legea nr. 21/1999¹² pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, care prin Legea nr. 656 din 7 decembrie 2002 a fost abrogată și s-au adoptat noi reglementări datorită dispozițiilor inadecvate ce creau confuzii în practică. Acesta constituie motivul puținelor condamnări din domeniul spălării banilor, unul dintre puținele cazuri notabile fiind cel al cetățeanului turc K.M.F., proprietar al mai multor societăți comerciale, care a prejudiciat statul român cu 860 de miliarde de lei.

În doctrina s-a discutat aprins, formulându-se obiecții, despre denumirea legii și anume „de prevenire și combatere a spălării banilor“, sugerându-se că ar fi mai nimerit să se numească „de prevenire și combatere a spălării produsului unor infracțiuni“. Aceste discuții își au temeiul în faptul că Franța a reglementat, prin legea nr. 627 din 1987 din Codul Sănătății Publice, infracțiunea de spălare a banilor proveniți din traficul de stupefiante și, prin Legea din 13 mai 1996, fapta de spălare a produsului crimei sau delictului. Autorul apreciază ca legiuitorul român a folosit un termen larg, făcând referire la bani, bunuri sau drepturi¹³.

România a căutat permanent să-și îmbunătățească cadrul legislativ¹⁴ în materia prevenirii și combaterii spălării banilor, din dorința de a se alinia la standardele europene.

Întregul ansamblu de acte normative a reprezentat un pas important în vederea implementării unui cadru legislativ adecvat în domeniul prevenirii spălării banilor și armonizat cu cerințele acquis-ului comunitar.

¹² Legea nr. 21/1999 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, abrogată prin Legea nr. 656/2002, modificată și completată prin Legea nr. 230/2005 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism.

¹³ <http://www.avocatura.com/modules.php?name=News&file=article&sid=93>

¹⁴ Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, modificată și completată prin Legea nr. 521/2004 și OUG nr. 124/2005; Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri și prevenirea corupției, modificată și completată prin Legea nr. 114/2004, Legea nr. 171/2004, Legea nr. 280/2004.